Acta Illyrica
Godišnjak Udruženja BATHINVS
Godina IV/Broj 4

IZDAVAČ / PUBLISHER:

*Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa
i drevnih i klasičnih civilizacija BATHINVS*

Topal Osman Paše 20, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

<http://bathinvs.com/>

ZA IZDAVAČA / FOR THE PUBLISHER: Dženan Brigić

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF: Edin Veletovac

REDAKCIJA / EDITORIAL BOARD:

Enver Imamović (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu / Faculty of Philosophy, University of Sarajevo); **Milan Lovenjak** (Filozofski fakultet Univerziteta u Ljubljani / Faculty of Arts, University of Ljubljana); **Marcel Burić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb); **Branka Migotti** (Zagreb, Hrvatska / Zagreb, Croatia); **Salmedin Mesihović** (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu / Faculty of Philosophy, University of Sarajevo); **Ivan Basić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split); **Olga Pelcer-Vujačić** (Institut za istoriju Univerziteta Crne Gore / Historical institute of the University of Montenegro); **Siniša Bilić-Dujmušić** (Hrvatsko katoličko Sveučilište u Zagrebu / Catholic University of Croatia); **Drago Župarić** (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu / Faculty of Philosophy, University of Sarajevo); **Bego Omerčević** (Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli / Faculty of Philosophy, University of Tuzla); **Ivan Radman Livaja** (Arheološki muzej u Zagrebu / Archaeological Museum in Zagreb); **Marko A. Janković** (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu / Faculty of Philosophy, University of Belgrade); **Dejan Gazivoda** (Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore / Center for Conservation and Archaeology of Montenegro); **Lucijana Šešelj** (Filozofski fakultet u Sveučilišta u Rijeci / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka); **Amra Šaćić Beća** (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu / Faculty of Philosophy, University of Sarajevo).

SEKRETAR REDAKCIJE / SECRETARY OF THE EDITORIAL BOARD: Arnela Selimović

RECENZENTSKI ODBOR / ADVISORY BOARD:

Adnan Busuladžić (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu / Faculty of Philosophy, University of Sarajevo); **Slaviša Perić** (Arheološki institut, Beograd / Institute of Archaeology, Belgrade); **Jacqueline Balen** (Arheološki muzej u Zagrebu / Archaeological Museum in Zagreb); **Martina Blečić Kavur** (Fakultet za humanističke studije Univerziteta Primorska / Faculty of Humanities Koper, University of Primorska); **Dragana Nikolić** (Balkanološki institut, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd / Institute for Balkan Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts); **Almir Marić** (Fakultet humanističkih nauka Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru / Faculty of Humanities, "Džemal Bijedić" University of Mostar); **Inga Vilogorac Brčić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb)

ČASOPIS JE INDEKSIRAN U / JOURNAL INDEXED IN:

C.E.E.O.L. (Central Eastern European Online Library)

Complementary Index (EBSCO host)

Časopis je štampan uz podršku Ministarstva kulture i sporta Kantona Sarajevo.
Printing of the journal supported by the Ministry of Culture and Sports of Canton Sarajevo.

*Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i
drevnih i klasičnih civilizacija*
BATHINVS

Acta Illyrica

Godišnjak Udruženja BATHINVS
Godina IV/Broj 4

SARAJEVO, 2020.

SADRŽAJ / CONTENTS

PREDGOVOR / FOREWORD	7
----------------------------	---

NAUČNI I PREGLEDNI RADOVI / ORIGINAL SCIENTIFIC PAPERS AND REVIEW ARTICLES

Adnan Kaljanac / Dženan Brigić – Rezultati arheološke prospekcije 2017. godine na prahistorijskom lokalitetu Butmir i njegovo stanje danas / Results of the archeological prospection on the site of Butmir from 2017	17
Aleksandar Jašarević – Igla kao forma specifične materijalne kulture s kraja bronzanog i početka željeznog doba sjeverne Bosne / Pins as a form of specific material culture from the end of the Bronze Age and the beginning of the Iron Age in the northern Bosnia	49
Salmedin Mesihović – Otkrivanje homerovskog koda: Tersitov bijes / Discovering the Homeric code: Thersites's rage.....	67
Vjeran Brezak – Menas – kronika prebjega / Menas – the chronicle of defector	83
Alka Domić Kunić – Kolapijani – Apijanovi Peonci / Colapiani – Appian's Paeones.....	107
Goran Popović – Novi pristup istraživanju rimske putne komunikacije Salona – Servitium / A new approach to the research of the Roman road Salona – Servitium.....	163
Dženefa Merdanić Šahinović – Administrativno–pravno uređenje rudarskog distrikta sjeverozapadne Bosne u III stoljeću / The administrative and legal regulation of the mining district of northwestern Bosnia in the 3 rd century.....	175
Amra Šaćić Beća – Klesarske greške na antičkim epigrafskim spomenicima sarajevske regije / Stonecutters' mistakes in ancient epigraphic monuments from the Sarajevo region.....	223

PRIKAZI / REVIEWS

Mirza Hebib – Prikaz knjige: <i>Law in the Roman Provinces</i> , (ed.) K. Czajkowski and B. Eckhardt: Oxford University Press, 2020, xii + 526 str.....	241
Damir Deljo – Prikaz knjige: Predrag Novaković, <i>Historija arheologije u novim zemljama Jugoistočne Evrope</i> , Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2015, str. 304.	245
Nejra Stovro – Prikaz knjige: Greg Woolf, <i>Rome an Empire's Story</i> , Oxford University Press, Oxford, 2012, 383 str.	249

Fadil Hadžiabdić – Prikaz naučnog časopisa: <i>Godišnjak Udruženja BATHINVS, Acta Illyrica</i> , br. 3, Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija “BATHINVS”, broj III, Sarajevo, 2019, 149 str.	253
Amina Šehović - Prikaz knjige: Miroslava Mirković, <i>Municipijum S. Rimski grad u Kominama kod Pljevalja</i> , Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013, 159 str.	259
UPUTSTVA AUTORIMA.....	263
ANNUAL JOURNAL OF BATHINVS ASSOCIATION YEARBOOK TEMPLATE.....	265
UPUTSTVA RECENZENTIMA	267
REVIEWER GUIDELINES.....	268
AUTORI OBJAVLJENIH RADOVA	269

Prikaz knjige: Predrag Novaković, *Historija arheologije u novim zemljama Jugoistočne Evrope*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2015, str. 304.

U sklopu projekta BIHERIT (Curricular Reform of heritage Sciences in Bosnia and Herzegovina) pod okriljem šireg projekta reforme visokog školstva između EU i partnerskih zemalja, Univerzitet u Sarajevu 2015. godine izdaje knjigu slovenačkog arheologa, prof. dr. Predraga Novakovića, pod naslovom "Historija arheologije u novim zemljama Jugoistočne Evrope". Pojava knjige upotpunila je jedan od niza prijeko potrebnih studija o razvoju arheologije u BiH, čiji nedostatak, u godinama nakon napuštanja i umirovljenja eminentnih imena bosanskohercegovačke arheologije dvadesetog stoljeća, stvorio je određeni vakum u arheološkoj publikaciji u postdejtonskim godinama u BiH. Knjiga je objavljena u B5 formatu sa tvrdim žutim koricama, što knjizi daje određenu fizičku težinu. Na naslovnici knjige primjećujemo crno-bijelu fotografiju sa sedam potpunih i jednim fragmentiranim antičkim cipusom iz depoa Arheološkog muzeja u Zadru. Na prvi pogled, neobičan izbor prikaza naslovnice. No, uzimajući u obzir da je knjiga satkana od ukupno devet podnaslova, od kojih je sedam zapravo broj zemalja nastalih raspadom SFRJ (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Makedonija, Kosovo) o čijim arheologijama autor tematizira, stiče se dojam osmog fragmentiranog cipusa kao pronicljive aluzije na posljednje poglavlje "Pokušaj sinteze: Jugoslavenska arheologija". Zaista impresivan izbor fotografije za naslovnu stranicu. U 302 stranice, autor se bavi historijskim razvojem arheologije, od najranijih etapa antikvarstva do sticanja modernih znanstvenih okvira, u svakoj od nabrojanih zemalja.

U predgovoru, predloženo nam je da je knjiga nastala na ogledu o "Balkan archaeology" objavljenog u *Comparative Archaeologies: A sociological View of the Science of the Past*, o kojoj je autor pisao na poziv urednika američkog arheologa L. Loznya. Lozyni je tražio perspektivu van angloameričkog ugla gledanja o manje poznatim nacionalnim i regionalnim arheologijama u Evropi i svijetu. Na autorovo postavljanje pod sumnju mogućnosti tematiziranja tako složenog pitanja, urednik je ipak pristao na nešto opširniji pregled. Prvobitna zamisao autora je bila predstaviti i zemlje šireg okruženja (Albanija, Rumunija, Bugarska i Moldavija), no zbog nedostatnosti podataka i ograničenog vremena, autor se ipak ograničio na sedam zemalja nastalih raspadom nekadašnje Jugoslavije. Knjiga pred nama zapravo predstavlja krajnji i nešto razruđeniji ogled od onoga objavljenog u *Comparative Archaeologies* prilagođen lokalno-regionalnoj publici.

U istom predgovoru predočena nam je autorova motivacija za sastavljanje ovako obimnog djela. Knjiga je nastala u kontekstu projekta BIHERIT koji, kako autor navodi, predstavlja “uz predavački i istraživački rad na matičnom Univerzitetu u Ljubljani najveći profesionalni angažman u posljednjih nekoliko godina” kao plod tih istih snaga uložених u projekat. U sljedećoj rečenici razabiremo dodatni podstrijek za pisanje knjige, oličen u autorovom izravnom doživljaju stanja u kojem se arheologija nalazila prilikom posjete BiH 2006. godine. Kao član Izvršnog odbora EAA (European Association of Archaeologists), potreba za reagovanjem i u poboljšanju stanja čiji plod je i ova knjiga, koja bez sumnje predstavlja i predstavljat će nezaobilazno štivo pri konzultiranju o razvoju arheologije Bosne i Hercegovine.

U uvodnom poglavlju, autor *in medias res* problematizira pitanje odnosa kroz povijest prema kulturno-historijskom fenomenom Balkana, prije svega, referirajući se na rad Marije Todorove. Kroz pitanje odnosa prema Balkanu u prethodno objavljenim publikacijama o razvoju evropske arheologije kao i općenito, izražava pokušaj nešto drukčijeg pristupa od onoga dominantno angloameričkog diskursa karakteriziran kolonijalnim pristupom “prisvajanja balkanske prošlosti”, a koji zapravo predstavlja i najveći centar proizvodnje znanja o nacionalnim i regionalnim arheologijama svijeta. Daljim iščitavanjem uvodnog poglavlja, stiže se dojam da autor, iako svjestan da predmet istraživanja nije fenomen Balkana u narativima kroz stoljeća, ipak se ne uspijeva otrgnuti potrebi složenijih analiza procesa u razvoju arheologije, kako u zemljama Jugoistočne Evrope, tako i općenito, što uvodno poglavlje čini svojevrsnom prezentacijom znanstvene minucioznosti autora, o čemu svjedoče, isto tako, do najsitnijih detalja dovedene i fusnote. Autor jasno i eksplicitno, kroz ispitivanje mogućnosti pojedinačnih pristupa pitanju razvoja arheologije sedam novonastalih država, definiše opći referentni okvir u kojem naredna poglavlja otvara. Opredjeljuje se za nacionalni okvir kroz institucionalni razvoj, bivajući istovremeno svjestan svih mogućih ograničenja istoga, ne zanemarujući političke prilike i ulogu koje su predstavljale pri oblikovanju arheoloških praksi.

U narednim stranicama autor u nekoliko tematskih cjelina u korespondenciji sa navedenim novonastalim zemljama nekadašnje Jugoslavije, počevši od Slovenije, daje historijski pregled razvoja arheologije polazeći od najranijih tragova sakupljačkih djelatnosti, odnosno faze antikvarijanzma do savremenog doba. Sistematično obrađuje svaku od sedam zemalja, osvrćući se, prije svega, na geografske osobine uz slikovni prikaz reljefne karte (to su ujedno i jedini slikovni prikazi u knjizi), zatim prelazeći na administrativne i naposljetku, od ovisnosti od zemlje o kojoj se radi, kratki ili duži, ali svejedno složen, uvid u historijsko-kulturološki razvoj zemlje o kojoj je riječ, prikazujući sve relevantne podatke i kontekst u kojem nastaje i razvija se arheološka disciplina. Ravnomjerno po količini podataka se obrađuje svaka od sedam zemalja, s tim da poglavlje o arheologiji Slovenije nešto prednjači što je i prirodno s obzirom na to da se radi o autorovom matičnom području. Iščitavanjem pojedinačnih poglavlja, primjećuje se identičan razvojni

šablon arheologije triju zemalja – Slovenije, Srbije i Hrvatske, pa i Bosne i Hercegovine, u kojima prvi institucionalni okviri se formiraju tokom kraja 19. i početka Prvog svjetskog rata, kada ujedno arheologija poprima okvire moderne naučne discipline. Mada je u Sloveniji i Hrvatskoj situacija nešto drugačija, gdje naročito u Dalmaciji, antikvarska tradicija seže i do 13. st. Na drugoj strani nalaze se Makedonija, Crna Gora, nešto kasnije i Kosovo, u kojima razvoj nacionalnih arheoloških škola kreće poslije Drugog svjetskog rata, u nešto drugačijim uslovima socijalističkog društva. Period između dva svjetska rata, odnosno Kraljevine Jugoslavije, obilježen je znatno sveopštom stagnacijom, kako na privrednom, tako i na naučnom planu. Poslije Drugog svjetskog rata i dolaskom komunističkog režima na ove prostore, u svim zemljama bilježi se značajan organizacijski i kadrovski rast. Autor pored razvoja obrazovnih i kulturnih institucija prati i razvoj teorijsko-metodoloških pristupa kroz radove eminentnih stručnjaka, čija imena i rad su neizostavan dio pri pregledu razvoja nacionalnih arheologija. Tako kada je riječ o razvoju arheologije u Sloveniji, neizostavno ime pri pregledu slovenačke arheologije je – Karel Dežman, čiji lični doprinos, kako kroz institucionalan i naučni rad, autor prati od najranijih godina aktivnog profesionalnog angažmana. Naravno, tu su i druga značajna imena čiji rad i doprinos razvoju discipline autor detaljno također razmatra, stvarajući dojam o značajnijoj bitnosti pojedinačnog angažmana u razvoju arheologije, što možda i u drugim disciplinama i nije slučaj. Masovnost podataka predstavljenih u poglavljima o razvoju arheologije sedam zemalja zaista na čitaoca ostavlja dojam o jednom velikom i teškom obuhvatu. Ni u jednom dijelu knjige, iako su poglavlja predstavljena po određenom šablonu, pažnja autora o problemu ne tinjava, što se da vidjeti kroz detaljnu analizu pojedinačnih okolnosti i prilika razvoja nacionalnih škola sedam zemalja.

Deveto poglavlje ujedno i zadnje “Pokušaj sinteze: Jugoslavenska arheologija”, predstavlja autorov svojevrsni pokušaj pisanja “zajedničke” historije arheologije, čijeg “pionirstva” je svjestan autor na samom uvodu. Čitaocima zainteresovanim za ovaj period historije, ovo poglavlje definitivno će predstavljati interesantnu građu u kojoj bi indirektno mogli prepoznati sveopšte društvene tendencije koje su se oslikale i na samu arheološku struku. Naročito je interesantna autorova analiza zaključaka sa savjetovanja u Niškoj Banji 1950, sa brojem učesnika od oko 110, od kojih su uz arheologe bili i drugi predstavnici iz humanističkih znanosti. Uz savjetovanje, isto tako je zanimljiva i intelektualno stimulirajuća autorova analiza ideje bratstva i jedinstva, koju označava kao “svojevrsnim marksističko-hegelijanskim dijalektičkim konstruktom”, i njene uloge u razvoju arheologije u zemljama bivše Jugoslavije. Autor pravi razliku između izjava o bratstvu i jedinstvu kao dio protokola koji označava kao “protokolarni marksizam” i “epistemološkog” marksizma u arheologiji nekadašnjih socijalističkih zemalja, ocjenjujući arheologiju poslijeratnog perioda u okviru bivše Jugoslavije, više kao skup različitih nacionalnih arheologija, nego li kao jednu heterogenu cjelinu, čije razloge za takvo stanje pronalazi u nešto ranijim višedecenijskim regionalnim arheološkim tradicijama.

Studija predstavlja pionirski ogled razvoja arheološke nauke na širem južnoslavenskom govornom području obuhvatajući razvoj pojedinačnih nacionalnih škola kroz institucionalan razvoj i razvoj pristupa arheološkoj problematici pojedinaca, čija djelovanja su u znatnijoj mjeri utjecala i oblikovala koncepte prisutne u pojedinačnim školama. Bez sumnje je da će knjiga predstavljati osnovno štivo pri konzultaciji opširne i još uvijek nedovoljno istražene tematike, čijoj složenosti autor pristupa iz više područja, koje vješto sinetizira u jednu kohorentnu cjelinu, a što je najočitije u posljednjem poglavlju. Obimnost podataka koje autor donosi, služiće vrsnom poznavaoцу, kao i studentu sa željom saznavanja korijena discipline, čija uloga u savremenom društvu je, slobodno možemo reći, dobrim dijelom marginalizovana.

Napomena uredništva: Ovaj rad je osvojio PRVO MJESTO na javnom pozivu za nagradu "Prof. dr. Esad Pašalić".